

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 10^Η ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1938

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μεγαλειότατε,

Ἡκρωτηριασμένον προσέρχεται τὸ Συμβούλιον, ἵνα λογοδοτήσῃ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ὁ πρῶτος αὐτοῦ Ἀντιπρόεδρος, ἡ Α. Β. Υ. ὁ Πρῆγκιψ Νικόλαος, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ θὰ ἀποτελῇ ἐφεξῆς προσφιλῆ καὶ φωτεινὴν ἀνάμνησιν τῆς παρ' ἡμῖν γονιμωτάτης συνεργασίας αὐτοῦ. Συνενῶν ἐν ἑαυτῷ ὁ ἀείμνηστος Βασιλόπαις εὐγένειαν ψυχῆς καὶ λεπτότητα πνεύματος μετ' εὐαισθήτου καὶ συναισθηματικῆς καρδίας εἶχε παρασκευασθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐφοδιαζόμενος δι' εὐρείας μορφώσεως ἀποβῆ καλλιτέχνης τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρωστήρος καὶ ἐξάίρετος προσιάτης καὶ προβιβαστῆς τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων ἐκδηλώσεων, αἱ ὁποῖαι συνδέονται πρὸς τὸν εὐγενέστατον συναισθηματικὸν παράγοντα καὶ ἀποτελοῦσι γνώμονα τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἔθνους πολιτισμοῦ. Ἀπὸ φύσεως διαυγῆς καὶ νηφάλιος καὶ ἀπὸ μαθήσεως τρόφιμος ὑγιεινῶν κατευθύνσεων, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπος τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἑλληνικῆς ἀρετῆς τοῦ μέτρου καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἐν τῇ ζωῇ ἀρμονίας ὑπὸ πᾶσαν αὐτῆς ἔκφανσιν καὶ τὴν ἀσφαλῆ ἀφετηρίαν πρὸς σύμμετρον δρᾶσιν.

Διὰ τοῦτο ὁ δρόμος αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος ἀπέβη φωτεινὸς καὶ ὑποδειγματικὸς, πάντες δὲ οἱ περὶ τὰς πνευματικὰς καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας ὡς καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν τούτων ἀσχολούμενοι ἀπέβλεπον πρὸς ἐκεῖνον ὡς πρὸς προστάτην, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλὴ θέσις καὶ καταγωγὴ διηυκόλυνε τὴν μεγάλην ἀποστολήν. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία εἶχε τὴν ἐξάαιρετον εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Συμβουλίῳ αὐτῆς τὴν ἀβρὰν καὶ ἐμβριθεὶ πνοὴν τῆς συνεργασίας τοῦ ἀλησμονήτου καλλιτέχνου Βασιλόπαιδος, αἰσθάνεται βαθύτατα τὴν ὀδυνηρὰν ἀπώλειαν καὶ μετὰ πόθου εἰλικρινοῦς ἀναπολεῖ τὴν εὐγενεστάτην αὐτοῦ ὕπαρξιν. Ἄλλ' ἡ ἀδρὰ αὐτοῦ προσωπικότης εἶχε τόσον ἀνεξιτήλως χαραχθῆ ἐντὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ θὰ ἐξακολουθῆ οὗτος νὰ εὑρίσκειται μεθ' ἡμῶν ὡς συνεργάτης καὶ ὡς δεικτικῆς τῆς ὁδοῦ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε ζῶν ὡς πραγματικὸς υἱὸς Βασιλέως καὶ ὡς γνήσιος Ἕλλην Προϊγκισφ.

Τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπελθόντων ἀφ' ἡμῶν κατὰ τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας περιλαμβάνει προσφιλεῖ ὄνόματα συνεργατῶν καὶ φίλων γνωριμωτάτων ἐν τῷ στίβῳ τῆς ἐπιστημονικῆς συνεργασίας καὶ τῶν κοινῶν προσπαθειῶν.

Ὁ Λουδοβίκος Pernier ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας († 18.8.1937) καταλείπει διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ βαθύτατα αἰσθητὸν κενὸν ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνοἰταλικῇ φιλίᾳ λυπούμεθα δὲ ἰδιαίτερος, διότι καὶ πρόωρος ὑπῆρξεν ἡ τελευτὴ αὐτοῦ.

Τοῦ Pernier οἱ δεσμοὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ δὴ πρὸς τὴν Κρητικὴν ἀρχαιολογίαν εἶναι παλαιοί, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς σημαντικωτάτην συμβολὴν ἐν τῇ ἐρεύνη τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Φαιστῷ, Ἀγία Τριάδι καὶ Πρινιά τῆς Κρήτης.

Πλὴν ἄλλων πραγματειῶν ὁ Luigi Pernier παρέσχεν εἰς τὴν ἐπιστήμην πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν (τῷ 1935) τοὺς δύο πρώτους

τόμους (ἓνα κειμένον καὶ ἓνα πινάκων) τῆς τελικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐν Φαιστῷ ἀνασκαφῶν τῆς Ἰταλικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν τίτλον *Il palazzo minoico di Festos*, δεῖγμα ἐπιστήμης, σαφηνείας καὶ νηφαλίου κρίσεως, ἀκριβεστάτης δὲ ἀποδόσεως τῶν πραγματικῶν δεδομένων τῶν ἀνασκαφῶν. Σημαντικὰς ὡσαύτως μελέτας ἐδημοσίευσεν ὁ Pernier περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Ἰταλικῶν ἐρευνῶν Ἑλληνιστικῶν πόλεων.

Ὁ Pernier συνέδεσεν ὡσαύτως τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἰδρύσεως τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διευθυντής καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ποδηγέτης τῶν νεαρῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων. Καίπερ ἀποθνήσκων ἐν οὐχὶ προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ ὁ Pernier καταλείπει σημαντικὸν ἐπιστημονικὸν καὶ ὀργανωτικὸν ἔργον, ἄξιον πάσης τιμῆς, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἀγαθωτάτην πρὸς τούτοις ἀνάμνησιν τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν φιλίας, τὴν ὁποίαν καθίστα ζωηροτέραν ἢ εὐρεῖα αὐτοῦ Ἑλληνομάθεια.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολόγων ἐξέλιπε μετὰ μακρὰν καὶ ἐπώδυνον νόσον ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου (†13.11.1937), ἰσόβιος ἡμῶν ἐταῖρος καὶ κατὰ περιόδους σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας.

Ὁ Ἀδαμαντίου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἐφορος τῶν Βυζαντινῶν καὶ χριστιανικῶν καθ' ὅλου μνημείων, ὁ πρῶτος καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ὁ πρῶτος διευθυντής τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου, ἐκπροσωπῶν οὕτω χρονολογικῶς τὴν πρώτην εἰδικευμένην ἐπίσημον μέριμναν περὶ σημαντικῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Περὶ καθαρῶς ἱστορικὰς μελέτας τὸ πρῶτον ἀσχοληθεὶς κατέλιπεν ἀξιόλογον τούτων καρπὸν τὴν περὶ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ὠφελιμωτάτην αὐτοῦ πραγματείαν.

Εἰς τὰς εἰδικώτερον ἀρχαιολογικὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἀνήκουσιν αἱ ἐν Μυστρᾷ ἔρευναι αὐτοῦ καὶ αἱ ἐν Σπάρτῃ ἀνασκαφαὶ ὡς

καὶ αἱ ἐν Μετεώροις μελέται, πρὸς δὲ τούτοις ἡ μακρὰ αὐτοῦ πραγματεία περὶ τῆς Ἀγνείας πείρας τῆς Θεοτόκου.

Εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος περὶ τῶν Βυζαντινῶν καθόλου σπουδῶν παρ' ἡμῖν ἰδιαίτερος συνετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος διὰ διαλέξεων καὶ ἡμερησίων ἄρθρων προλειάνας τὸ ἔδαφος εἰς τὴν ἐπελθούσαν μετ' οὐ πολλῶν ἀναβίωσιν τῶν περὶ τὴν περίοδον ταύτην ἐρευνῶν καὶ μελετῶν διὰ τῶν σημαντικῶν ἐργασιῶν πλειάδος νεωτέρων ἐπιστημόνων. Ἡ ἐνωρὶς κλονισθεῖσα ὑγεία τοῦ μακαρίτου συναδέλφου δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ παράσχη μεγαλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν ἔρευναν.

Ἡ ἱστορία τῶν σπουδῶν τούτων θὰ ἀναγνωρίσῃ κατὰ τὸ προσῆκον τὰς προσπαθείας τοῦ Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν καὶ πρὸς δημιουργίαν εὐμενοῦς διὰ τὴν περαιτέρω αὐτῶν ἐξέλιξιν ἀτμοσφαίρας.

Ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς ἐξέλιπε νεώτατος, ἀλλ' ἐσηματισμένος πλέον κλασσικὸς φιλόλογος, τοῦ ὁποίου αἱ ἐργασίαι καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προελθούσα ἀγαθὴ φήμη εἶχον ἐξέλθει τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὅπως ἰδίᾳ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διεπιστώθη. Πᾶς ἀπαθῶς κρίνων τὸ ἔργον τοῦ νεαροῦ ἐπιστήμονος ὀφείλει νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι οὗτος παρὰ τὰς ἀμφισβητήσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν, ὑπῆρξεν ἀξιολογώτατος φιλόλογος προωρισμένος νὰ συνεχίσῃ ἀξίως τὴν παρ' ἡμῖν φιλολογικὴν παράδοσιν καὶ νὰ τηρήσῃ ἐν διεθνῇ περιωπῇ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην.

Ἐξέλιπον ὡσαύτως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ παλαιὸς ἐταῖρος καθηγητῆς Ἰωάννης Πατσουράκος ἐπὶ μακρὸν πατριωτικώτατα δράσας ἐν Πειραιεῖ, ὁ Κωνσταντῖνος Τζηρὸς καὶ ὁ Γεώργιος Τσόχας ὁ γνωστὸς πολιτευτῆς καὶ δήμαρχος Ἀθηναίων, μετ' ἀμειώτου πάντες ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσαντες τὰς ἐργασίας τῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία μετέσχε τῶν ἑορτῶν τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ὀλοψύχως συμπανηγυρίσασα τὸν πρῶτον ἑνδοξὸν σταθμὸν τοῦ ὀμηλικοῦ ἔθνικοῦ καθιδρύματος, μετὰ τοῦ ὁποῦ συνδέουσιν αὐτὴν κοινοὶ ἀγῶνες ἐπιστημονικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὸ 1937 τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

1. Αἱ κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδὸν ἀρξάμεναι πρό τινων ἐτῶν διὰ τοῦ Ἀρχιτέκτονος κ. Ἰ. Τραυλοῦ ἔρευναι ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ 1937, ἐνετοπίσθησαν δὲ εἰς τὸ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης τμῆμα τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἀρχαίου Ῥειτοῦ, τῆς σημερινῆς λίμνης τοῦ Κουμουνδούρου.

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις μικρᾶς οἰκίας, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἄλλοτε ἀνασκαφῆ ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἡ οἰκία αὕτη ἔχει σχῆμα σχεδὸν κανονικοῦ ὀρθογωνίου (μ. 10, 35 × 11, 77 × 10, 15 × 12, 39), εἶναι δὲ ἐκτισμένη διὰ λίθων, παλαιότερων κτισμάτων. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς σφίζονται μέχρις ὕψους 1^μ, 60, ἔχουσι δὲ πάχος κυμαινόμενον μεταξὺ 0^μ, 75 καὶ 0^μ, 44.

Ἡ εἴσοδος εὐρίσκεται κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, εἶχε δὲ μικρὸν δίστυλον προστέγασμα βασταζόμενον ὑπὸ ξυλίνων κιόνων, τῶν ὁποίων σφίζεται μόνον ἡ μία ἐκ τῶν δύο βάσεων.

Ἡ οἰκία, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν δωματίων καὶ ἑνὸς ὑπαίθρου διαμερίσματος ἢ αὐλῆς, ἀνήκεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἱεροῦ εἴτε ὡς κατοικία τοῦ προσωπικοῦ εἴτε ὡς ξενών. Πρὸς χρονολόγησιν τῆς οἰκίας χρησιμεύουσιν ἐπιγραφαί τινες εὐρεθεῖσαι εἴτε ἐν τῇ ἐπιχώσει εἴτε ἐντετοιχισμένοι ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας.

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν προσκυνητῶν φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευε καὶ τὸ πρὸς Α τοῦ οἰκίσκου εὐρεθὲν συγκρότημα δωματίων μετὰ μιᾶς ἐπιμήκουσ αἰθούσης (18 μ. × 3, 30) ὑδρευόμενον ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ δεξαμενῶν.

Κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ κυρίως Ἱεροῦ εὐρέθη τὸ τέρμα τοῦ Ἱεροῦ.

Παρὰ ταῦτα ἀπεκαλύφθησαν τοῖχοι ἀναλημματικοὶ ὡς καὶ ὁ πρὸς Β περίβολος τοῦ Ἱεροῦ κατεσκευασμένος ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων ἄνευ τινὸς συνδετικῆς ὕλης, σφζόμενος δὲ εἰς μῆκος 31 μέτρων μετὰ πάχους 0,80.

Ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ τοίχου τινὸς συνάγεται ὅτι τὸ Ἱερόν τῆς Ἀφροδίτης ὑπέστη ποτὲ καταστροφὴν, μεγάλοι δὲ ὄγκοι ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ βράχου καὶ φέροντες ἀκόμη τὰ ἴχνη ἀναθηματικῶν κογχῶν ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνοικοδόμησιν καταστραφέντων μερῶν.

Δεύτερον σημεῖον ἐρεύνης τοῦ κ. Τραυλοῦ ἦτο τὸ παρὰ τὸ Ἱερόν τμήμα τῆς Ἱερῶς ὁδοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ καλλίτερον σφζόμενον, διότι ἐνωρὶς ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν χωμάτων καὶ τῶν λίθων τοῦ καταστραφέντος Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης.

Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ ἦτο πέντε μέτρων περιορίζετο δὲ αὕτη ἐκατέρωθεν διὰ λίθων, ὧν τὸ ἥμισυ ἐξεῖχε τοῦ ἐδάφους. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν ἔχει γίνεαι ὑπόστρωμα διὰ μικρῶν λίθων καὶ χώματος, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποστρώματος τούτου ἔχει τοποθετηθῆ τὸ κατάστρωμα τῆς ὁδοῦ ἐκ πλακοειδῶν λίθων μετρίου μεγέθους.

Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ διετηρήθησαν καὶ αἱ βαθεῖαι αὐλακες αἱ σχηματισθεῖσαι ὑπὸ τῶν τροχῶν τῶν ὀχημάτων.

Μεταγενέστεραι φθοραὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεσκευάσθησαν διὰ στρώματος λίθων καὶ χώματος ὕψους 0,16. Καθ' ὅλου δὲ παρατηρήθησαν ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι κατασκευῆς καὶ ἐπισκευῶν τῆς Ἱερῶς ὁδοῦ, πρὸς δὲ τούτοις τροχιαὶ παλαιότερας ὁδοῦ βαινούσης παραπλεύρως τῆς νεωτέρας.

Ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ἄρχεται καὶ ἄλλη ὁδός, ἣ ὁποία διὰ τῶν ὑψωμάτων φθάνει μέχρι τῆς λίμνης Κουμουνδούρου καὶ εἶναι τῆς αὐτῆς κατασκευῆς, ἀλλ' οὐδαμοῦ δεικνύει τροχιάς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ εὐρέθη μέγας τετράγωνος ἀσβεστόλιθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὀρθογώνιος τόρμος πρὸς ἐνσφηνώ-

σιν ἄλλου λίθου, πιθανῶς ὄρου χωρίζοντος τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς Ἐλευσίνας.

Τρίτον σημεῖον ἐρεῦνης ἦτο τὸ ἀρχαῖον φράγμα τοῦ Ῥειτοῦ καὶ ἡ γέφυρα. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τῆς λίμνης, ὅπου αὕτη ἔχει βάθος 2 μ., παρατηρήθη σειρὰ μεγάλων ὀρθογωνίων πωρίνων λίθων κατευθυνομένων ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, πλάτους δὲ 0,80-1 μέτρου καὶ ὄρατῶν εἰς μῆκος 8 μέτρων. Οἱ λίθοι εἶναι πάντες εἰλημμένοι ἐξ ἄλλων οἰκοδομημάτων, εἰς δὲ δεικνύει ἴχνη ἐργασίας συνήθους εἰς τοὺς ἀρχαῖκούς χρόνους καὶ φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐξ ἀρχαικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐπειδὴ οἱ Ῥειτοὶ ἀνῆκον εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλευσίνας, πᾶν ἔργον συντηρήσεως ἢ διαρρυθμίσεως αὐτῶν ὑπήγετο εἰς τὴν φροντίδα τῆς διοικήσεως τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ. Ὅντως δὲ Ἐλευσινιακὴ ἐπιγραφή τοῦ 421 π.Χ. (IG I² 81) ἀναγράφει ἀπόφασιν περὶ κατασκευῆς γεφύρας τοῦ Ῥειτοῦ διὰ λίθων προερχομένων ἐκ τοῦ καταρριφθέντος ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἐλευσίνας.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν λειψάνων τούτων ἐντὸς τῆς λίμνης παρέχει τὴν ἀφορμὴν σημαντικῶν παρατηρήσεων καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας γεφύρας καὶ ὡς πρὸς τὸ φράγμα τῆς λίμνης, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀναγκαιότατον πρὸς ῥύθμισιν τῆς λίμνης καὶ τῆς εἰς τὴν θάλασσαν ἐκροῆς αὐτῆς.

2. Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἐλευσίνας ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1937 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κουρουπιώτου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Τραυλοῦ.

Ἡ ἐργασία σκοπὸν εἶχε τὴν πληρεστέραν ἀποκάλυψιν τῆς προηγουμένως εὐρεθείσης «Ἱερᾶς οἰκίας» ἥτοι τοῦ συγκροτήματος τῶν κτισμάτων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει πολυγωνικὸς περιβόλος, ἀπέναντι τῆς νοτίας πύλης τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνας κείμενος, σπουδαιότατος δὲ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λατρείας, ἥτις ἐτελεῖτο ἐν αὐτῷ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ μέγα ἱερόν, ἀξιόλογος δὲ καὶ διὰ τὴν οἰκοδομικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν.

Ἡ θρησκευτικὴ σημασία τοῦ χώρου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς γεωμετρικῆς περιόδου. Ἄλλ' ὁ χώρος περικλείει κτίσματα

παλαιότερων περιόδων ἀπὸ τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ τελευταία τῶν οἰκιῶν τούτων, ἀνήκουσα εἰς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, ἐχρησιμοποιήθη περὶ τὸν 8^{ον} π. Χ. αἰῶνα ὡς τόπος λατρείας.

Ἡ οἰκία ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ἀνίσων διαμερισμάτων, ὧν τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν εἶναι ὑποδιηρημένον εἰς δύο. Ἡ εἴσοδος εἰς αὐτὰ εἶναι ἐκ κοινοῦ διαδρόμου ἕξωθεν ἄνευ ἐσωτερικῆς ἐπικοινωνίας. Ἐν τῷ μεγαλύτερῳ διαμερισματι ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ τετραγωνικὴ πλάξ, ὡς βάσις ξυλίνου κίονος βασιτάζοντος τὴν στέγην, κατὰ δὲ τὰς δύο γωνίας ἀργόλιθα βάρθρα πρὸς ἀπόθεις σκευῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων. Πρὸ τῆς Α πλευρᾶς ὑπάρχει εὐρύχωρος αὐλή, πλακόστρωτος κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς ἡμισυ.

Ἡ οἰκία εἶναι ἐκτισμένη ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ ἐπιχώσεως, τὴν ὁποίαν προεκάλεσε τὸ κατωφερὲς τοῦ ἐδάφους.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος π. Χ. ἡσκέτο ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ λατρεία, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀθρόας ἐν αὐτῇ εὐρέσεως ποικίλων ἀγγείων πλήρων τέφρας, προερχομένης ἐκ θυσιῶν, καὶ ἄλλων μικροτέρων κενῶν, πιθανώτατα ἀναθημάτων, ἀναγομένων εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ἐν τῷ δευτέρῳ δωματίῳ καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτοῦ γωνίαν ὑπάρχει φρεατοειδὴς λάκκος, ἔχων τὸ κτιστὸν περίβλημα ἕξέχον τοῦ ἐδάφους κατὰ ἐν μέτρον, παρὰ δὲ τὴν βάσιν αὐτοῦ ὄχετὸν κτιστὸν κεκαλυμμένον φέροντα πρὸς τὴν αὐλὴν καὶ ἐκεῖθεν ἐκτὸς ταύτης πρὸς τὴν ὁδόν. Τὸ λακκοειδὲς κτίσμα εἶναι προφανῶς ἐσχάρα θυσιῶν.

Κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα ἡ οἰκία θὰ διετηρεῖτο ἀκόμη καλῶς, φαίνεται δὲ ὅτι κατεστράφη κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐν αὐτῇ τελουμένη λατρεία δὲν διεκόπη, ἐκτίσθη δὲ μικρὸν τετράγωνον δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο θυσίαι. Ὁ βωμὸς τοῦ νέου τούτου δωματίου φαίνεται ὅτι προὔπηρχε τοῦ δωματίου καὶ εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἐπὶ μακρόν. Ἄλλος τύπος θυσιῶν ἐσημειώθη ἕξωθεν τοῦ δωματίου κατὰ τὴν ΒΔ αὐτοῦ γωνίαν, ὅπου εὐρέθησαν

μελανόμορφα ἀγγεῖα καὶ ἀρχαῖκὰ εἰδώλια ἀνήκοντα εἰς τὸ δευτέρου ἡμῖσι τοῦ 6^{ου} αἰῶνος. Διδακτικὰ εἶναι ὡσαύτως τεμάχια γραπτῶν κεράμων τῆς στέγης συγχρόνων πρὸς τὰς γραπτὰς κεραμίδας τοῦ πρώτου ἀρχαῖκοῦ Τελεστηρίου.

Ὁ μέγας περίβολος, ὁ ὁποῖος περιέκλεισε τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα, ἀνήκει εἰς τοὺς Πεισιστρατεῖους χρόνους.

Ὑπεράνω τῶν λειψάνων τούτων εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα τῶν θεμελίων μικροῦ πιθανώτατα ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι μαρμάρηνοι κεραμίδες, ὅμοιοι πρὸς τὰς τοῦ Πεισιστρατείου τελεστηρίου καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ νησιωτικοῦ μαρμάρου. Ἴσως ἐκ τοῦ ἀετώματος τοῦ ναῖσκου τούτου προέρχεται ἡ πρὸ ἐτῶν ἐδῶ που πλησίον εὐρεθεῖσα ὠραία φεύγουσα ἀρχαῖκὴ κόρη.

Μικρὰ σκαφὴ ἐντὸς τοῦ Μιθραίου, τοῦ οἰκοδομηθέντος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τῆς «Ἱερᾶς οἰκίας» ἐν χρόνοις Ῥωμαϊκοῖς, ἔφερον εἰς φῶς τὸ κατάστρομα ὁδοῦ συγχρόνου πρὸς τὸ λεγόμενον Λυκούργειον τεῦχος.

3. Ἐν Νέα Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας διὰ τοῦ κ. Γ. Σωτηρίου.

Ἡ ἔρευνα ἐγένετο κατὰ τὸν πρὸ τῆς Ἀγορᾶς τῆς κωμοπόλεως ἀρχαιολογικὸν χῶρον, εὐρέθη δὲ περίβολος μήκους 30 μ. περικλείων συγκρότημα οἰκοδομημάτων, τῶν ὁποίων τινὰ μόνον ἀνεσκάφησαν. Μεταξὺ τούτων τὸ σπουδαιότερον εἶναι τετράγωνον διαμέρισμα (8,80 × 5,25) ἔχον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν βάθρον τετράγωνον, ἐκτισμένον καλῶς διὰ κεραμοκονιάματος κορασανίου (1,70 × 1,32) καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος πλάτους 0,20. Ἀριστερὰ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ διαμερίσματος ὑπάρχει μικρὸς λάκκος καὶ πεζούλιον. Τὸ ὅλον παρέχει τὴν ὄψιν Ἐστίας βυζαντινοῦ μοναστηρίου. Εὐρέθησαν δὲ ὄντως ἐν τῷ αὐλακίῳ καὶ περίξ πολλὰ λείψανα ἀνθράκων. Τὸ κτίσμα φαίνεται ἀνήκον εἰς δύο ἐποχάς, εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν, καθ' ἣν ἐγένοντο καὶ συμπληρώσεις, ἢ ἄλλως ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι

γλυπτὰ μέλη Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς διακόσμησιν χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος.

Πρὸς Α τοῦ διαμερίσματος σχηματίζεται εἰδὸς τι Τριβήλου ἥτοι τριμερὲς ἄνοιγμα ἔχον ἐν τῷ μέσῳ δύο κίονας, τῶν ὁποίων σφύζονται αἱ ἰωνικαὶ βάσεις βαίνουσαι ἐπὶ πλίνθων ἐκ τραχύτου ἔρυθρουποῦ. Οἱ κορμοὶ ἦσαν ἐκ μαρμάρου τῆς Προκονήσου (2,^μ10, δμ 0,30), τὰ δὲ ἰωνικὰ μετ' ἐπιθήματος κιονόκρανα ἐκ λίθου πρασινοφαίου, φέροντα ἐν τῷ μέσῳ ἀνάγλυφον ἰσοσκελῆ σταυρόν. Τὸ Τριβήλον τοῦτο φέρει πρὸς στοὰν ἰωνικῶν κίωνων, τῆς ὁποίας μόνον μέρος ἀνεσκάφη. Τὰ εὐρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἥτοι γεῖσα καὶ κυμάτια καὶ ἀνθέμια καὶ δύο ὑπέρθυρα, ἀνάγουσι τὸ οἰκοδόμημα εἰς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἢ διδάσκουσιν ὅτι ἐγένετο δευτέρα χρῆσις Ῥωμαϊκῶν μελῶν ἐν χρόνοις Βυζαντιακοῖς.

Ἄριστερὰ τοῦ κυρίου τούτου διαμερίσματος ἀνευρέθη σειρά συνεχομένων τετραγώνων θαλάμων τῆς αὐτῆς τοιχοδομίας ἐπεστρωμένων δὲ διὰ μεγάλων πλίνθων, παρὰ ταῦτα προσθήκαι τινες μεταγενέστεραι ἐν ὑψηλοτέρῳ ἐπιπέδῳ καὶ διαφόρου οἰκοδομίας περιλαμβάνουσαι ἀκανόνιστα στενὰ διαμερίσματα. Πέραν τούτων, ἀνεφάνη πλακόστρωτος ἐπιφάνεια, πιθανῶς λείψανον ὁδοῦ τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἡ ὅλη ἔρευνα ὀφείλει νὰ συνεχισθῇ κατὰ τὴν προσεχῆ περίοδον, ἵνα καθορισθῇ ἀκριβέστερον ἡ φύσις καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἐν μέρει κτίσματος τούτου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀγορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Β. Δεύτερον σημεῖον σκαφικῆς ἐρεύνης ἦτο περὶ τὰ 45 μ. πρὸς Β τῆς βασιλικῆς Α, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν μέρη οἰκημάτων παλαιοχριστιανικῶν μήκους 16 μ. καὶ πλάτους 3,^μ90., ἐντὸς δὲ τούτων φρέαρ καλῶς ἐκτισμένον καὶ παρ' αὐτὸ παραστάς μετὰ δοκοῦ μαρμαρίνης φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν: † Ὁρέστου πηγὶ ζόντος (ἐνν. ὕδατος). Ὁμοίως ἀνευρέθησαν τμήματα στρογγύλης τραπέζης ἀβαθοῦς μετὰ γλυφῶν καὶ ἐπιγραφῆς ΓΕΑ, τεμάχια πίθων καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τινὰ δὲ ἀνάγοντα εἰς τὴν

ἀρχαίαν περίοδον τοῦ τόπου καὶ δὴ εἰς τὸ Δημήτριον τῆς προηγηθείσης ἐκεῖ πόλεως Πυράσου.

Γενικώτερον πόρισμα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶναι ὅτι καὶ τὰ κοσμικὰ οἰκοδομήματα τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτοι τοῦ 5^{ου} καὶ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀκολουθοῦσιν ὁμοιον πρὸς τὰ θρησκευτικὰ τρόπον διακοσμήσεως.

4. Ἡ ἐν Καβάλα καὶ Καλαμίτσα τῆς Καβάλας ἀνασκαφὴ ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1937 διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Γεωργ. Μπακαλάκη.

Α. Ἐντὸς τῆς πόλεως Καβάλας μέγας ἀριθμὸς τεμαχίων ἀγγείων τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος εὐρέθη ἐν γηπέδῳ παρὰ τὰ γραφεῖα τῶν Αἰγυπτιακῶν βακουφικῶν κτημάτων, παρὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ζαλόγγου ἀπεκαλύφθησαν τυχαίως καὶ ἐξηρευνήθησαν δύο πυραὶ περιέχουσαι πλὴν ὀστῶν ζῶων, θαλασσιῶν ὀστρέων καὶ ἀνθρώπων, πάμπολλα ὄστρακα προερχόμενα ἔκ τε τῶν ὀρίμων ἀρχαϊκῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, συνδεόμενα δὲ πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Παρθένου θεᾶς, καὶ ἐνισχύοντα τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀνασκάπτοντος περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εὐρεθέντος περιπτέρου Ἰωνικοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν περὶ τὸν ἀρχόμενον 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα περίοδον. Ἡ ταυτότης τῆς θεᾶς διαπιστοῦται διὰ δύο ἐγχαράκτων ἐπιγραφῶν -εσ μ' ἀνέθε[κεν] καὶ Παρθ[ένοι].

Τὰ τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἰωνικῶν, Ἀττικῶν, Κορινθιακῶν Νησιωτικῶν (Ῥοδιακῶν - Μηλιακῶν) Ναυκρατιτικῶν καὶ Λακωνικῶν.

Παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν τεμάχια εἰδωλίων θεᾶς φερούσης πόλον καὶ κρατούσης ἐπὶ τοῦ στήθους περιστεράν, ἥμισυ καρποῦ ῥοιᾶς, ζῶα καὶ ὀστῆινοσ ἀμφίστομος πέλεκυς. Ἐκ τῆς ἐλλείψεωσ πολλῶν τεμαχίων τῶν τε ἀγγείων καὶ τῶν εἰδωλίων καθίσταται πιθανὸν ὅτι αἱ πυραὶ αὗται ἐξετείνοντο καὶ πέραν τῆσ διανοιχθείσης τάφρου, ὅτι δὲ τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν πυρῶν εἶχε καταστραφῆ πρότερον ἔκ τῆσ ὁδοποιίας.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν πυρῶν εἶναι ὅτι δὲν περιέχουσιν οὐδὲν ὄστρακον τοῦ ἐρυθρομόρφου ῥυθμοῦ, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνεται ὅτι ἡ κατάχωσις τῶν ἀναθημάτων τούτων ἐγένετο πρὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνάγονται καί τινα θραύσματα μαρμαρίνου ἀνθεμίου καὶ πηλίνης ἡγεμόνος κεράμου εὐρεθέντα ἐν τῇ πλησίον τῶν λατρευτικῶν πυρῶν ἐπιχώσει.

Β. Ἡ ἐν Καλαμίτσα σκαφή συνεπλήρωσε μὲν ἐν μέρει τὸ προηγουμένως ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα καὶ ἀπέδωκεν ὠραῖον ἐκ γρανίτου τοῖχον.

Κινητὰ εὐρήματα ἐν τῇ ἐπιχώσει ἐγένοντο κυρίως λείψανα ἀγγείων ἀπὸ τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν τελευταίων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐνεπίγραφοι λαβαὶ ἀμφορέων, νομίσματα τινα, πηλίνη λαβὴ μὲ προτομὴν σατύρου κ.τ.τ.

Τάφος τις ἀνεσκάφη κατὰ τὴν ὁδὸν Καβάλας-Καλαμίτσας, εὐρέθησαν δὲ ἐν αὐτῷ ἀγγεῖά τινα πήλινα καὶ ἐν ὑάλινον τῶν λεγομένων «φοινικικῶν» ὑάλινη (πηλίου) κουβαρίστρα, χάνδρα ὑάλινα καὶ ἐννέα νομίσματα.

5. Ἐν Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησαν αἱ τοπογραφικαὶ ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄντ. Κεραμοπούλλου.

Α. Ἐν τῇ κατὰ τὸ Τσοτύλιον περιοχῇ διεπιστώθησαν εἴτε εἰκάζονται πλείονες ἀρχαῖοι συνοικισμοὶ ἐκ τῶν τάφων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται σποράδην.

Β. Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ σημερινὴ τοπωνυμία τὰ Λεβίνια, διότι εἶναι ὁμόηχος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (8, 137) ἀναφερομένην πόλιν Λεβαίην. Εὐρέθησαν δὲ καὶ λείψανα ξυλοπλέκτου πηλοχρίστου καλύβης ὡς καὶ τεμάχια ἀγγείων, περαιτέρω δὲ καὶ κατεστραμμένοι τάφοι.

Γ. Κατὰ τὸ Μπουφάρι εὐρέθησαν τάφοι παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Τσοτυλίου εἰς Μπουφάρι, ἡ ὁποία συμπύπτει κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς παναρχαίαν ὁδόν. Οἱ τάφοι ἀνήκουσιν εἰς Ἑλληνι-

στικὸν χρόνον ὡς ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἐν αὐτοῖς ἀγγείων εἰκάζεται. Οἱ νεκροὶ εἶναι κεκαυμένοι καὶ ἄκαυστοι.

Οἱ ἐξερευνηθέντες τάφοι εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ δώδεκα μὲν ἀβλαβεῖς, τέσσαρες δὲ κατεστραμμένοι.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ λάξευμα κυκλικὸν μετ' ἐσωτερικοῦ ἀναβαθμοῦ ἐσηματισμένον ἐν τῷ βράχῳ ἀγνώστου δὲ ἀκόμη προορισμοῦ. Ἡ γόμωσις τῆς κοιλότητος ταύτης ἀπετελεῖτο ἐκ τέφρας, χωμάτων, λίθων, τεμαχίων ἀγγείων καὶ πηλίνων τινῶν ὀπτῶν κατασκευασμάτων ἡμικυλινδρικών, ὀξέων ἢ πεπλατυσμένων κατὰ τὰ ἄκρα. Ὁ πηλὸς τούτων εἶναι ἀνάμικτος μετ' ἀχύρων, οὐχὶ δὲ πολὺ ὠπτημένος, ὥστε ἔχει μαλακυνθῆ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας. Τὸ κατασκεύασμα εἶναι καὶ δι' ἄλλας λεπτομερείας ἄξιον μελέτης, δὲν φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο κεραμεικὸς κλίβανος.

Δ. Παρὰ τὸ Σιανίστι εὐρέθησαν καὶ ἄλλοι τρεῖς τάφοι ἄκαυστοι καὶ κεκαυμένοι τῶν αὐτῶν καὶ οἱ προηγούμενοι χρόνων.

Ε. Κατὰ τὴν σημερινὴν κώμην Ὁμαλήν (τὴν πρῶην Πλάζομην), ὅπου ἄλλοτε, τῷ 1935, εἶχον παρατηρηθῆ ἀξιόλογα χειροποίητα προϊστορικὰ ἀγγεῖα, κεκοσμημένα διὰ γραπτῶν ἢ χαρακτῶν κοσμημάτων, ἐγένετο σκαφικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς φῶς λείψανα πηλοχρίστων κλαδοπλέκτων οἰκήσεων ἐκ πηλοῦ ἠχυρωμένου. Ἐντὸς τῶν χωμάτων ὑπῆρχον καὶ λίθοι ποικίλοι μικροὶ ἀνάμικτοι μετὰ τεμαχίων ἀγγείων. Οὐδὲν εὐρέθη μετάλλινον πρᾶγμα, ἐν δὲ μόνον μυκηναϊκὸν τεμάχιον ἀγγείου παρατηρήθη.

Ζ. Παρὰ τὸ χωρίον Ἁγίος Γεώργιος, ἄλλοτε Τσοῦρχλι, εὐρέθησαν τεμάχια μεγαρικῶν σκύφων καὶ δύο θραύσματα λιθίνων πελέκεων ὡς καὶ τεμάχιον ἐπιγραφῆς.

Η. Κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία Βαρβάρα ὑπάρχουσι πολλαπλαῖ ἐνδείξεις τῆς ἀρχαιότητος τοῦ τόπου ἥτοι μέλη ἀρχιτεκτονικὰ μαρμάρια καὶ ὄστρακα καὶ κέραμοι ἀρχαῖοι Ἑλληνικοί. Μεταξὺ τῶν ὀστράκων ὑπάρχουσι καὶ ἀρρετινικά.

Θ. Κατὰ τὴν θέσιν Ἀρσαλιὰ ἥτοι Ἁγία Ῥυσαλιὰ (ἐκ τοῦ ἁγία Ῥυσάλια τῆς ἐορτῆς τῶν ψυχῶν) ἐσημειώθησαν ἐν σωρῶ λίθων μαρμαρίνον κιονόκρανον βυζαντινὸν μετὰ δικεφάλου ἀετοῦ καὶ

ἐπίκρανον τῶν αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς διακοσμήσεως φαίνεται, χρόνων καὶ ἄλλα εἰργασμένα μάρμαρα καὶ ὄστρακα ἀγγείων παλαιότερων περιόδων, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ὁ τύπος εἶναι ἐρειπιῶν συνοικισμοῦ ἀρχαίου διατηρηθέντος καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐκεῖ που πλησίον μαρτυρεῖται, καὶ φρούριον ἀρχαῖον ἐκτισμένον ἄνευ ἀσβέστου τοῦ χωρίου Λόχη (πρῶην Βίτσι).

I. Πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Λαγκαδᾶ ἡ ἀνθοῦσα κωμόπολις Σοχὸς καὶ τὰ πέριξ ἐξητάσθησαν μετὰ προσοχῆς τὰ ἀρχαῖα λείψανα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα, ὧν βρῖθι ἡ περιοχὴ.

Καὶ κατὰ τὴν θέσιν Κίζ-τσεσμέ καὶ κατὰ τὴν Θεωριαν κατάκεινται διάσπαρτα ὄστρακα, ὁ δὲ λόφος τῆς Θεωριᾶς εἶναι περιτειχισμένος κατὰ τὴν κορυφὴν, ἔχων ἐντὸς τοῦ περιβόλου διαμερίσματα συνηνωμένα κατὰ δὲ τοὺς πρόποδας τάφους.

Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς κορυφῆς Ἅγιος Χριστόφορος ὑπάρχει περιτείχιστον καταφύγιον κατεσκευασμένον ἐκ πλακομόρφων λίθων ἄνευ ἀσβέστου καὶ περιέχον κατ' ἀποστάσεις δωμάτια φυλακεία.

Καθ' ὅλου ἡ περιοχὴ αὕτη τοῦ Σοχοῦ δεικνύει ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀξιολογώτατος ἀρχαῖος συνοικισμός. Μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα τοῦ Ἐφόρου κ. Κοτζιᾶ ἀπεκάλυψε ἀρχαῖον βαλανεῖον, συνελέχθησαν δὲ καὶ ἀρχιτεκτονικά τινα μάρμαρα καὶ τινες ἐπιγραφαί.

ΙΑ. Ἐν τῇ πρὸς Δ. τοῦ Σοχοῦ καὶ νοτιῶς τοῦ χωρίου Αὐγὴ παρατηρήθη τύμβος, ὁ λεγόμενος τούμπα τοῦ Οὔρδα, πλούσιος εἰς ὄστρακα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα.

Οὕτως ἐξελίσσεται κατὰ μικρὸν καὶ ἀπαρτίζεται ἡ τοπογραφικὴ ἔρευνα τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία θὰ ἀποδώσῃ ἐν καιρῷ ἀξιόλογον συστηματικὴν μελέτην.

6. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανελήφθησαν αἱ ἐν Νικοπόλει ἐργασίαι διὰ τῶν Καθηγητῶν κυρίων Γεωργ. Σωτηρίου καὶ Ἀναστ. Ὁρλάνδου. Χρηματικὴ ἐνίσχυσις τοῦ Δήμου Πρεβέζης ἐκ 55 χιλιάδων δραχμῶν ἐπέτρεψεν, ὅπως ἡ ἀνασκαφὴ ἐπεκταθῇ σημαντικῶς.

A. Αἱ ἐργασίαι τοῦ 1937 ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν

τῆς μεγάλης χριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἱερόν βῆμα εἶχεν εὐρεθῆ τῷ 1931, συνετελέσθη δὲ ἤδη ἡ ἀνασκαφὴ ὀλοκλήρου τοῦ κυρίως ναοῦ μήκους 44,50 καὶ πλάτους 29,50.

Τὸ ἀνασκαφὸν μνημεῖον εἶναι μεγάλη πεντάκλιτος βασιλική, ἔχουσα τέσσαρας κιονοστοιχίας ἐκ 12 κίωνων, τῶν ὁποίων σφύζονται μόνον δύο στυλοβάται καὶ οἱ κορμοὶ τῶν κίωνων εἰς τεμάχια ἄλλοι ἐκ προκονησίου μαρμάρου, ἄλλοι ἐκ φαιοῦ γρανίτου καὶ δύο μικρότεροι ἐξ ἔρυθροποῦ Λακωνικοῦ λίθου.

Τὸ σπουδαιότερον εὔρημα εἶναι ὁ παρὰ τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς κιονοστοιχίας ἀποκαλυφθεὶς ἄμβων, ὅστις σχηματίζεται διὰ δύο μικρῶν τοίχων ἐπενδεδυμένων διὰ φατνωμάτων Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς φερόντων καλὴν ἀνάγλυφον διακόσμησιν καὶ δι' ἐπιμήκων θωρακίων μετ' ἀναγλύφων σταυρῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τοίχων εὐρίσκεται Ἰωνικὴ βᾶσις φέρουσα τμήμα κορμοῦ κίονος, ὅστις ἐβάσταζε στρογγύλον βᾶθρον ὕψους 55 ἑκατ. ὑστάτων Ἑλληνιστικῶν χρόνων τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ἀποτελοῦν τὸ δάπεδον τοῦ ἄμβωνος. Τὸ βᾶθρον φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις μαχομένων Ἑλλήνων καὶ Ἀμαζόνων. Μέρος τῶν ἀναγλύφων τούτων ἀπεξέσθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, εἰς δὲ τὴν θέσιν αὐτῶν ἐτέθη ψηφιδωτὴ ζώνη, ἐκ τῆς ὁποίας διεσώθησαν δύο προτομαὶ ἐντὸς ἐγκολπίων καλλιτέχους τέχνης, παριστῶσαι πιθανῶς τοὺς χορηγοὺς τῆς διακοσμήσεως.

Β. Πλὴν τῆς μεγάλης ταύτης βασιλικῆς ἀνεσκάφη καὶ ἄλλη μικροτέρα βασιλικὴ κειμένη πρὸς βορρᾶν καὶ παρὰ τὸ τεῖχος. Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνους, διότι ἔχει ἐκατέρωθεν τῆς μέσης ἀψίδος καὶ ἀνὰ μίαν ἡμικυκλικὴν τῆς προθέσεως καὶ τοῦ διακονικοῦ.

Τοῦ Ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη τὸ ἡμικυκλικὸν σύνθρονον καὶ ἡ βᾶσις τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου. Δυστυχῶς εἶναι κατεστραμμένη ἡ μαρμαρίνη στρῶσις τοῦ δαπέδου τοῦ κυρίως ναοῦ ὡς καὶ οἱ στυλοβάται τῶν δύο κιονοστοιχιῶν τῆς τρικλίτου βασιλικῆς. Τοῦναντίον διατηρεῖται κατὰ χώραν ἡ ποικιλόχρωμος ἐπίστρωσις τοῦ νάρθηκος. Παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ νάρθηκος εὐρέθη τὸ σκευο-

φυλάκιον, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ νόρθηκος εὐρέθησαν αἱ βάσεις δύο δικιονίων προστάσεων τῶν θυρῶν.

Γ. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς ἀνεσκάφη μέγα Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα, ἔχον ὀρθογώνιον σχῆμα καὶ καταλήγον πρὸς Δ εἰς ἡμικυκλικὴν ἐξέδραν φέρουσαν ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῆς μικρὰς κόγχας. Τὸ δάπεδον τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο ψηφιδωτὸν μετὰ γεωμετρικῶν θεμάτων εἰς δύο ἐπάλληλα στρώματα ἐκ διαφόρων περιόδων προερχόμενα.

Δ. Κατ' ἄλλην τινὰ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἔρρευαν ἀνευρέθησαν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας πλακοστρώτου δημοσίας ὁδοῦ τῆς Νικοπόλεως μετὰ τριῶν ἀρραβδώτων κιόνων τῆς παροδίου στοᾶς καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ὡς καὶ πλίνθος μετὰ τῶν ποδῶν ἀνδριάντος Ῥωμαίου στρατηγοῦ καὶ μαρμαρίνη εἰκονικὴ κεφαλὴ γηραιοῦ Ῥωμαίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Νικοπόλεως, μία τῶν σπουδαιοτάτων ἐργασιῶν τῆς Ἑλληνικῆς σκαπάνης, παρέχει κατὰ μικρὸν ἀξιολογώτατα λείψανα τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ ὑστάτου Ἑλληνικοῦ παρελθόντος, εἶναι δὲ ἄξιος ἰδιαιτέρων εὐχαριστιῶν ὁ δῆμος Πρεβέζης, διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἱστορικωτάτου τόπου.

7. Ἐν Ἀχαΐᾳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Κυπαρίσση ἐν τῷ μυκηναϊκῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως Ἀνθείας.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴν περίοδον τοῦ 1937 ἀπεκαλύφθησαν πλείονες σειραὶ λαξευτῶν τάφων ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου Κούκουρα, ἐκ τούτων δὲ ἐξηρηνήθησαν πέντε.

Ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐνενήκοντα ἕξ, σχεδὸν πάντα ἀκέραια καὶ ἐν ἀρίστη διατηρήσει.

Ἰδίας προσοχῆς ἀξία εἶναι ἀλαβαστρίνη πυξίς, τῆς ὁποίας σφύζεται τὸ μέγιστον μέρος μετὰ τοῦ καλύμματος. Ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς σφυζομένης ἐπιφανείας ὑπάρχουσιν ἀνάγλυφοι ναυτίλοι ἀνά τρεῖς, διατεταγμένοι εἰς δύο ζώνας καὶ ἐν ἀξιολόγῳ ἐσηματοποιημένη διατυπώσει.

Παρὰ τὰ ἀγγεῖα εὐρέθησαν καὶ ψῆφοι περιδεραίου ἐξ ὑαλώ-

δους μάζης φέρουσαι ὡσαύτως ναυτίλους, εὐρεθειῖσαι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἡ πυξίς τάφω.

Ὡσαύτως εὐρέθησαν καὶ τεμάχια κτενὸς ἐξ ἔλεφαντοστοῦ καὶ ὀστέϊναι βελόναι καὶ λίθινος πέλεκυς καὶ ἄλλα κτερίσματα συνήθη καὶ ψῆφοι περιδεραίου ἐξ ἀγάλτου καὶ ἐξ ὑαλομάζης καὶ ἐκ λίθου.

Τὰ ἐκ τῆς προηγουμένης σκαφῆς ἀγγεῖα καὶ σκευὴ ἀνήλθον εἰς ἑβδομήκοντα.

8. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας ὁ Καθηγητὴς κ. Ὁρλάνδος ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς αὐλῆς τοῦ γυμνασίου καὶ περὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀνασκαφὴν τοῦ περιπτέρου εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

Σημαντικώτερα εἶναι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ναοῦ, μολονότι δὲν ἀπέδωκεν αὕτη κινητὰ εὐρήματα πλὴν τινων τεμαχίων πηλίνης κεράμου φερούσης ἔκτυπον τὴν ἐπιγραφὴν ΔΑΜ(οσία).

Ὁ ναὸς διευθύνεται ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολάς, ὡς πάντα τὰ δημόσια οἰκοδομήματα τῆς Ἑλληνικῆς Σικυῶνος, ἔχει δὲ μῆκος 32,᾽70 καὶ πλάτος 11,᾽20. Εἶναι ἐκ μαλακοῦ Σικυωνίου λίθου καὶ διαιρεῖται εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόναον. Ὁ πρόναος ἔχει ἱκανὸν βάθος, διετηρήθη δὲ μόνον τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ σηκοῦ καὶ τέσσαρες πλάκες τῆς στρώσεως τοῦ σηκοῦ φέρουσαι ἀρίθμησιν δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων. Παρὰ τὸν ὀπίσθιον τοῖχον τοῦ σηκοῦ ἀνευρέθη τὸ ἥμισυ τοῦ κυκλοτεροῦς βάρθρου τοῦ ἀγάλματος.

Τὸ στενόμηκες σχῆμα τοῦ ναοῦ ἀνάγει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ οἰκοδομίαν εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι καὶ τὰ προηγουμένως εὐρεθέντα τεμάχια ἀρχαϊκῶν ἐπιστυλίων καὶ ἐγχρῶμων ἀκροκεράμων. Καταστραφεῖς ἔπειτα ὁ ναός, ἀνεκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θεμελίου καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ διάγραμμα ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅτε οὗτος ἔκτισε τὴν νέαν Σικυῶνα. Ὁ ναὸς κατεστράφη καὶ πάλιν πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 250, ἀνηγέρθη δὲ ἐκ νέου ἔπειτα ὡς χριστιανικὴ ἐκκλησία, ὡς φαί-

νεται ἐκ σταυρῶν, λαξευθέντων ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ βράχου, καὶ ἐκ ψηφίδων καὶ ἐκ τεμαχίων μαρμαρίνου καλενδαρίου εὐρεθέντος ἄλλοτε.

9. Ἄλλην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἐν Σπέτσαις διὰ τοῦ κ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος δύο σημεῖα τῆς νήσου ἠρεύνησε, τὸν περὶ τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Εὐαγγελιστρίας παρὰ τὸν λιμένα χῶρον καὶ τὴν θέσιν ὁ Μύλος τοῦ Βρούστη, ἐντὸς τοῦ κτήματος Κούτση, νοτίως τοῦ λιμένος.

Α. Ἡ πρώτη ἔρευνα παρεῖχε δυσκολίας διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ νεωτέρου ναυδρίου ἐπὶ τοῦ κυριωτέρου τμήματος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ καὶ διὰ τὸ κατωκημένον ἢ καλλιεργημένον τοῦ πέριξ χώρου. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀνασκαφὴ ἐπέτυχε νὰ ἀνακτήσῃ τὸ διάγραμμα παλαιο-χριστιανικῆς βασιλικῆς τρικλίτου, μικρῶν σχετικῶς διαστάσεων (17^μ×12^μ), ἐχούσης κιονοστοιχίας ἐκ τεσσάρων κίωνων καὶ νάρθηκα. Οἱ διασωθέντες στυλοβάται εἶναι ἐκ φαιοῦ λίθου, φέρουσι δὲ Ἴωνικὰς βάσεις ἐκ μαρμάρου. Μαρμάρινα θωράκια μετὰ γλυπτῶν διακοσμῆσεων διπλῶν ταινιῶν, σταυρῶν καὶ ἄλλων θεμάτων χαρακτηριστικῶν τῶν χρόνων τῆς βασιλικῆς, εἰς οὓς φέρουσι καὶ τὰ τεμάχια ἀγγείων ἀγανώτων ἤτοι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} αἰῶνος ἢ τὸ πολὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

Κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους φαίνεται ὅτι ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιήθη ὡς νεκροταφεῖον, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων τάφων.

Β. Ἐπίσης καρποφόρος ὑπῆρξεν ἡ ἔρευνα ἐν τῇ θέσει «ὁ Μύλος τοῦ Βρούστη», ἐνθα τμήμα ἡμικυκλικοῦ τοίχου ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν μεγάλου μέρους τρικλίτου βασιλικῆς, τῆς ὁποίας ὁ κυρίως ναὸς μετὰ τοῦ βήματος ἔχουσι διαστάσεις 19^μ 40×16^μ 80. Κατὰ τὸ βῆμα εὐρέθησαν τμήματα ἡμικυκλικοῦ συνθρόνου, τὸ ἀριστερὸν βῆθρον τοῦ συνθρόνου τῶν ἱερέων καὶ τμήμα τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ. Μέγα μέρος τῆς βασιλικῆς εἶναι κατεστραμμένον, τὸ δὲ ὑλικὸν αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν οἰκοδομίαν τῶν δύο ἠρειπωμένων νῦν ἀνεμομύλων.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου, συνάγεται ὅτι ἡ ἀνασκαφείσα βασιλικὴ δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνους.

Ἡ ἀνεύρεσις τῶν δύο τούτων παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν ἐν Σπέτσαις εἶναι κατὰ τοῦτο σημαντικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καθ' ὅσον μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο ὅτι ὁ ἐποικισμὸς τῶν Σπετσῶν ὡς καὶ τῆς Ὑδρας ἐγένετο μετὰ τὸ 1716, ὅτε οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκυρίευσαν τὰς Βενετικὰς κτήσεις Ναύπλιον καὶ Μονεμβασίαν. Ἡδη ἀποδεικνύεται ὅτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ νῆσος εἶχεν ἰκανὸν πληθυσμὸν, ἡ δὲ πόλις ἐξετείνεται περὶ τὸν λιμένα. Κατὰ ταῦτα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν χρόνων, ὅτε ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο Τιπάρηνος ἢ Πιτυοῦσα, καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων οἰκητόρων, παρεντίθεται ἀκμάζουσα χριστιανικὴ περίοδος, τῆς ὁποίας τὴν διάρκειαν θέλει ἀκριβέστερον καθορίσει ἡ περαιτέρω ἔρευνα τῆς Σπετσιωτικῆς σκαπάνης.

Συμπλήρωμα σημαντικὸν τῶν ἐρευνῶν τούτων εἶναι ἡ δωρεὰ τῆς ἱστορικῆς οἰκίας τοῦ Χατζηγιάννη Μέξη ὑπὸ τῆς κληρονόμου φιλογενοῦς κυρίας Κολομοίρας Μέξη, ἵνα ἰδρυσθῇ Ἀρχαιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν μουσεῖον τῶν Σπετσῶν. Τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν ἀπετέθησαν ἤδη ἐκεῖ, μετεκομίσθη δὲ ὡσαύτως εἰς διαμέρισμα κατάλληλον τὸ Ἱστορικὸν ἀρχεῖον τοῦ Ἀγῶνος, τὸ ὁποῖον πρότινος ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Σπετσιωτῶν.

10. Ἐν Γερακίῳ τῆς Λακεδαίμονος ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ἀνδρέου Ξυγγοπούλου.

Ἡ κωμόπολις Γεράκι, διάδοχος τῶν ἀρχαίων Γερονθρῶν, ἤκμασεν, ὡς γνωστόν, καὶ κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πλεῖστα δὲ μνημεῖα τῶν ἀπὸ τοῦ 11^{ου} μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος χρόνων πληροῦντα αὐτὴν τε καὶ τὸ παρ' αὐτὴν κάστρον μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀκμῆς ταύτης. Περὶ τῆς προσηγηθείσης ὁμως παλαιοχριστιανικῆς περιόδου, τῆς ὁποίας τὴν ἐπίσης ἀκμαίαν ὑπαρξιν ὑπεδήλουν σποραδικὰ λείψανα, δὲν εἶχεν ἀκόμη γίνεαι συστη-

ματική ἀνασκαφική ἔρευνα. Τὴν ἔρευναν ταύτην ἀνέλαβεν ὁ κ. Ξυγγόπουλος κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1937, ἀνέσκαψε δὲ κατὰ μέγα μέρος παλαιοχριστιανικὸν ναόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἔχνη διεφαίνοντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γερακίου.

Ἡ ἔρευνα ἀπέδωκε τρίκλιτον βασιλικήν, ἔχουσαν τὰ κλίτη χωριζόμενα οὐχὶ διὰ κιόνων, ἀλλὰ διὰ κτιστῶν πεσσῶν. Τὸ μήκος συμπεραίνεται ὅτι εἶναι 20 περίπου μέτρων, τὸ δὲ πλάτος εἶναι 14,^μ 50.

Ἡ τοιχοδομία εἶναι εὐτελής, ἐσωτερικῶς δὲ ἔφερεν ἐπίχρισμα, ἔχον ἄλλοτε ζωγραφικὴν διακόσμησιν. Τὸ δάπεδον εἶναι ἐπεστρωμένον διὰ κεραμοκονίας.

Ἄνευρέθη ὡσαύτως ἡ βᾶσις τοῦ τέμπλου, ἀλλ' ἐν δευτέρᾳ χρήσει, καθ' ὅλου δὲ παρατηρεῖται ὅτι ἡ σημερινὴ ὄψις τῆς βασιλικῆς δὲν εἶναι ἡ ἀρχική, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ὑστέραν, ἐπισκευήν, ἡ ὁποία ἐπέφερε σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὰ κλίτη, διαμορφωθέντα δι' ἀποφράξεως εἰς πλάγια παρεκκλήσια.

Τεμάχιά τινα τοιχογραφιῶν, εὐρεθέντα ἐντὸς τῶν χωμάτων, χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος.

Ἡ ἀρχικὴ βασιλικὴ δύναται νὰ τεθῆ εἰς τὸν 5^{ον} αἰῶνα, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα. Ἐκ τινων βυζαντινῶν εὐρημάτων ἐπιτρέπεται νὰ συναχθῆ ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐπεσκευασμένη ὑφίστατο ἀκόμη κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα, ὅτι δὲ διετηρήθη πιθανώτατα μέχρι τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος ἐν χρήσει.

Τὰ ἐν δευτέρᾳ χρήσει ἀρχιτεκτονικὰ μέλη φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐξ ἄλλου μεγαλειτέρου παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐντετοιχισμένα ἐν τῷ Ἁγίῳ Σφύζοντι καὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ τοῦ Κάστρου.

Μέλλουσα ἐργασία θέλει διαφωτίσει πληρέστερον τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημείου.

11. Ἐν Νάξῳ προσέβη εἰς ἀνασκαφὴν ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Καρούζου καὶ τοῦ Ἐπιμελητοῦ κ. Κοντολέοντος.

Ἡ ἔρευνα προεκλήθη ἐκ τυχαίων εὐρημάτων γεωμετρικῶν

γενομένων κατὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ γυμνασίου τῆς Νάξου καὶ τὴν κατασκευὴν νέας ὁδοῦ παρ' αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τεμαχίων μεγάλου καὶ ὠραίου ἀνατολίζοντος ἀμφορέως μετὰ παραστάσεως ἄρματος συρομένου ὑπὸ πτερωτῶν ἵππων καὶ φέροντος τὴν Ἀφροδίτην μετ' ἄλλου τινὸς θεοῦ.

Ἡ σκαφή ἔφερεν εἰς φῶς τεμάχια τινὰ ἀκόμη τοῦ ἀμφορέως ὡς καὶ τεμάχια γεωμετρικά, ἀνατολίζοντα καὶ νεώτερα πρὸς δὲ τούτοις καὶ τεμάχια εἰδωλίων πηλίνων.

Κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ γυμνασίου εὐρέθησαν πέντε τάφοι γεωμετρικοί, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι εἶναι δύο, ἅπαντες δὲ λαξευτοὶ ἐντὸς μαλακοῦ γρανίτου. Ἡ μεγάλη ὑγρασία τοῦ ἐδάφους ἀπέτριψε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγγείων μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς κοσμημάτων. Ἀξιόλογα παρὰ ταῦτα εἶναι περὶ τὰ τριάκοντα πῆλινα γεωμετρικὰ πτηνόμορφα εἰδῶλια εὐρεθέντα ἐντὸς ἑνὸς τάφου. Ἄλλος τάφος περιεῖχεν ὡσαύτως πολλὰ, ἀλλ' ἐν ὁμοίᾳ καταστάσει ἀγγεῖα, ἄξιον δὲ προσοχῆς εἶναι τριποδικὸν πιθοειδὲς ἀγγεῖον ἄνευ λαβῶν, ἔχον ἐνδιαφέρουσαν ἐγγάρακτον διακόσμησιν.

Δευτέρα σκαφικὴ ἔρευνα ἐγένετο ἐπὶ λόφου κειμένου πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως, ἔνθα τυχαῖα εὐρήματα ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίου ἱεροῦ. Ἦσαν δὲ ταῦτα αἱ κνήμαι ἀρχαϊκῆς κόρης ἐκ Ναξίου μαρμάρου ἐντοπίας προφανῶς ἐργασίας, ὡς καὶ πῆλινον εἰδῶλιον γυναικὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, τεμάχια πολλὰ γεωμετρικῶν καὶ ἀρχαϊκῶν ἀγγείων, μικρὰ χαλκᾶ καὶ πῆλινα ἀναθήματα καὶ δύο πλάκες μαρμάρινοι μετ' ἀναγλύφων μαστῶν.

Ἡ θέσις τοῦ τόπου καὶ τινὰ κατακεῖμενα μεγάλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὀλισθήσαντα πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τὸ ἀπότομον μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ λόφου ὑπεδείκνυσαν τὴν ἐνταῦθα ὑπαρξιν ἱεροῦ, ἀλλ' ἢ διαμόρφωσις τοῦ τόπου, ἢ προελθοῦσα πιθανῶς ἐκ σεισμικῆς διαταραχῆς, δὲν ἐπέτρεπε πολλὰς ἐλπίδας, τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἦτο τοῦτο δυσοίωνον, διότι ἐσημειώθησαν ἔχνη δράσεως ἀσβεστοκαμίνων ἐν τῇ περιοχῇ.

Γονιμωτέρα ἀπέβη ἡ ἔρευνα ἐντὸς μικρᾶς χαράδρας, τῆς ὁποίας τὰ ἄνωθεν κατολισθήσαντα χῶματα ἦσαν ἀδιατάρακτα.

Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ταύτης εὐρέθησαν ἄφθονα ὄστρακα καὶ εἰδώλια γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαῖα τοῦ πρωΐμου ἀνατολίζοντος ἀγγειογραφικοῦ ρυθμοῦ.

Παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν πάμπολλαι γεωμετρικαὶ πόρπαι χαλκαῖ διαφόρων τύπων, χαλκοὶ δακτύλιοι καὶ ἔλικες σφηκωτῆρες βοστρύχων κ.τ.τ.

Ὡσαύτως εὐρέθησαν ὀστεῖνα ἀντικείμενα, πλακίδιον μετ' ἐπιγραφῆς ἱερογλυφικῆς καὶ σκαραβαῖος ὁμοίως ἐπιγεγραμμένος, ψῆφοι ἠλέκτρον καὶ ὑελομάζης. Ἡ ἀνασκαφὴ συνεχιζομένη προσεχῶς θὰ ἀποδώσῃ ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα εὐρήματα πολλαχῶς ἐνδιαφέροντα καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ Ναξιακῷ τούτῳ ἱερῷ λατρείαν.

Ἡ Νάξος εἶναι ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως σημαντικωτάτη νῆσος, μέλλει δὲ ἡ ἀνασκαφικὴ αὐτῆς ἔρευνα νὰ διδάξῃ πολλὰ καὶ νὰ διαφωτίσῃ πλείονα σημεῖα τῆς τε πλαστικῆς καὶ τῆς ἀγγειογραφίας τῶν Κυκλάδων

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφικὴ δρασίς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἑκατονταετηρίδος αὐτῆς.

Ὅτε πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἰδρύετο ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ὁ μὲν πόθος αὐτῆς ἦτο πανελλήνιος, ἀλλὰ ἡ ἰκανότης αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ στόχον ἐκτεινόμενον πολὺ πέραν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐλευθέρου πατρίδος ἐξέτεινεν ἐκάστοτε καὶ τὰ ὄρια τῆς δράσεώς της, κατὰ τὴν ἀνατολὴν δὲ τῆς δευτέρας ἑκατονταετίας αἱ πτέρυγες αὐτῆς σκιαζοῦν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς Ἴονίους νήσους καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Κρήτην, οὕτω δὲ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐορτάζει μόνον τὴν ἰδίαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Πατρίδος τὴν μεγάλυνσιν καὶ λαμπρότητα.

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ 1937 διὰ τριακοσίων ἐνενήκοντα πέντε τόμων προερχομένων ἐκ δωρεῶν, ἀνταλλαγῶν καὶ ἀγορᾶς. Πρὸς Ἰδρύματα καὶ πρόσωπα, τὰ ὅποια

ἐσκέφθησαν νὰ ἀυξήσωσι τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν διὰ δωρεᾶς ἀπευθύνει καὶ ἐντεῦθεν τὸ Συμβούλιον τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ.

Ἡ πώλησις φωτογραφιῶν καὶ φωτογραφικῶν δελταρίων ἐν τοῖς Μουσείοις ἀπέδωκε καθαρὸν κέρδος δρ. 57.893, ὅπερ κατὰ τὸν νόμον κατενεμήθη μεταξὺ τῆς Ἑταιρείας, τῶν φυλάκων καὶ τῶν Μουσείων ὑπὲρ πλουτισμοῦ τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῶν.

Συνεχίζουσα κανονικῶς τὸ δημοσιευτικὸν αὐτῆς ἔργον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐξέδωκε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος

1. Τὸν τόμον τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ ἔτος 1936 ἐξ ἑννέα τυπογρ. φύλλων καὶ πολλῶν εἰκόνων.

2. Τὸν τόμον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ ἔτους 1936 ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν εἴκοσι ὀκτώ, περιέχοντα δὲ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας τῶν κ. κ. Μπακαλάκη, Στεργιανοπούλου, Κοντῆ, Μυλωνᾶ, Ξυγγοπούλου, Μιτσοῦ, Πολίτου, Μακαρόνα, Δαυὶδ καὶ Κεραμοπούλου μετὰ ἕξ πινάκων καὶ ἑκατὸν πενήκοντα εἰκόνων.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἤρξατο ἐκτυπούμενος ὁ διὰ τὸ ἔτος τῆς ἑκατονταετηρίδος 1937 προωρισμένος πανηγυρικὸς τόμος. Ἐξετυπώθησαν δὲ ἤδη περὶ τὰ πενήκοντα τυπογραφικὰ φύλλα μετὰ πλείστων πινάκων καὶ εἰκόνων, περιέχοντα ἀρχαιολογικὰς πραγματείας τεσσαράκοντα μὲν ἄλλοδαπῶν, δώδεκα δὲ ἡμετέρων ἐπιστημόνων. Ὑπολείπονται ἀκόμη ἱκαναὶ πραγματεῖαι πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σημαντικοῦ δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον θέλει ἀποβῆ λαμπρὸν δείγμα τῆς εὐρυτάτης φήμης καὶ τῆς τιμῆς, ἣ ὁποία διεθνῶς ἀποδίδεται πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνικὸν καθίδρυμα.

Τὴν μεγάλην ταύτην ἀποστολὴν τιμῶσα καὶ ἡ ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἐνίσχυσε τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας δι' ἐκτάκτου χορηγίας ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν, ἵνα δυνηθῇ αὕτη νὰ ἐορτάσῃ ἀξίως τὴν συμπλήρωσιν μιᾶς ἑκατονταετίας ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐργασίας ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογικῆς συνεργασίας.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ Συμβούλιον ἀπευθύνει τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθείας αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἔμπρακτον ἀναγνώρισιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ λησμονήσωμεν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν ἔνθερμον εὐμένειαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ εἶχεν ἐκδηλώσει ὁ αἰμίμηστός ἡμῶν ἑταῖρος καὶ συνεργάτης Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Περικλῆς Ρεδιάδης, ὁ ἀποθανὼν ὡς πιστὸς στρατιώτης ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος.

Ἐν μέσῳ τοιούτων ἐκδηλώσεων καὶ ἐνισχύσεων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἴσταται ἡ σεπτὴ μορφή τοῦ τακτικοῦ ἡμῶν Προέδρου, τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐτοιμάζεται ἡ Ἐταιρεία νὰ ἐφορτάσῃ προσεχῶς τὴν συμπλήρωσιν τῆς πρώτης αὐτῆς ἑκατονταετίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα τῶν μεγαλυτέρων ἀδαμάντων τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀναγεννηθείσης ἐπιστήμης.